

الگوی دیده بانی توسعه پایدار استانی

گزاره برگ شماره یک: تعاریف، ابعاد و اصول توسعه پایدار

سازمان برنامه و بودجه استان قزوین و موسسه ملی تحقیقات سلامت جمهوری اسلامی ایران، ایستگاه تحقیقات سلامت قزوین

۱

توسعه پایدار عبارت است از تلفیق اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای حداکثر سازی رفاه انسان فعلی، بدون آسیب به توانایی های نسل های آتی در بر آوردن نیاز هایشان. توسعه پایدار، از معدود مفاهیم است که هم دارای جذابیت برای سیاستمداران و تصمیم سازان است و هم با آرمان های آحاد جوامع هم خوانی دارد.

سال هاست که دانشمندان محیط زیست و بوم شناسان افزایش فعالیت های اقتصادی را عامل مهم تخلیه و نابودی منابع طبیعی معرفی کرده اند و نشان داده اند که با افزایش فعالیت های اقتصادی، پایداری و انعطاف پذیری اکوسیستم ها در معرض خطر جدی قرار گرفته است. بنابراین فعالیت های اقتصادی و به تبع آن، رشد توسعه اقتصادی به وسیله ظرفیت های محیط زیست طبیعی محدود می شود. در دهه ۱۹۷۰ به کمک متفکران و دانشمندان علوم مختلف رشته جدیدی از اخلاق به عنوان اخلاق زیست محیطی پایه گذاری شد که فراتر از موضوع اخلاق سنتی به تنظیم روابط میان انسان ها و محیط زندگی نظر دارد. این اخلاق بر این آموزه استوار است که زمین فقط یک منبع اقتصادی برای بهره کشی نیست بلکه موهبت و نعمتی است که درخور احترام و عشق است.

کمیسیون جهانی محیط زیست معتقد است اهداف توسعه پایدار باید در هر کشوری به طور عملیاتی و خاص آن کشور تعریف شود. فلسفه اصلی توسعه پایدار آشتی بین توسعه و پایداری از طریق دقت و توجه کافی به همه اهداف از دیدی سیستمی و کل گرایانه است. به انسان محور توجه توسعه پایدار است و انسان ها مستحق یک زندگی سالم و مولد در هم سازی با طبیعت می باشند. دستیابی به مفهوم پایداری نیازمند تغییرات ریشه ای در فکر و رفتار مردم همسو با طبیعت می باشد، از توسعه پایدار به عنوان انقلاب جهانی یا توسعه سبز نام می برند اگر الزامات آن رعایت شود اجتماعی بهتر، اقتصادی شکوفاتر و محیطی تمیزتر خواهیم داشت. توسعه پایدار چهار بعد دارد:

□ **پایداری بوم شناختی (زیست محیطی):** این بعد با حفاظت و تقویت پایه منابع فیزیکی، بیولوژیکی و اکوسیستم مرتبط است و به رابطه طبیعت و انسان می پردازد. لازمه برقراری حالت پایدار در یک بوم سامانه همزیستی و ارتباط متعادل تمام ارکان و عناصر آن بایکدیگر با محیط فراتر می باشد، بنابراین شناخت مسیرهای آسیب پذیری می تواند منجر به ایجاد نظام های پایدار انسان ساخت شود.

□ **پایداری اجتماعی فرهنگی:** تغییراتی که برای به بارنشستن آینده پایدار ضروری است، همواره نیازمند فرهنگ متعالی است. بعد اجتماعی به رابطه انسان و انسان، تعالی رفاه افراد، سلامت و بهداشت و خدمات آموزشی، توسعه فرهنگهای مختلف و برابری و رفع فقر مربوط می شود. همچنین اقتصاددانان نقش نظام های اجتماعی را در نیل به فرآیند پایدار رشد اجتماعی به کمک دواصل "سرمایه انسانی" و "سرمایه اجتماعی" توضیح می دهند. در این مفهوم جامعه پایدار فقط به توسعه کمی و کالبدی علاقمند نیست، بلکه به توسعه کیفیت نیز علاقه مند است.

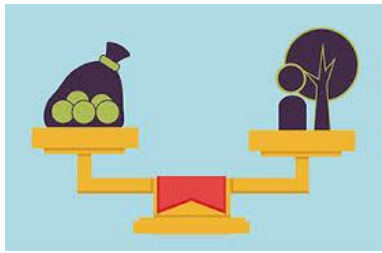
□ **پایداری اقتصادی:** بعد اقتصادی به رشد اقتصادی و سایر پارامترهای اقتصادی مرتبط است و در آن رفاه فرد و جامعه باید از طریق استفاده بهینه و کارایی منابع طبیعی و توزیع عادلانه منافع حداکثر شود. پایداری در اقتصاد را میتوان در ایجاد رشد عادلانه و متوازن جامعه انسانی و تضمین بهره مندی تک تک انسانها در طول زمان بدون وارد آوردن خدشه به منابع زیستی، طبیعی و فرهنگی تعریف نمود. در فعالیت های تولیدی منابع و فناوری هایی که استفاده می شود بایستی هماهنگ با مفهوم توسعه پایدار و سازگار با محیط زیست باشد.

□ **پایداری سیاسی:** دستیابی به پایداری سه بعد پیشگفت نیازمند **زامداری یا حکمرانی** خوب است که خود مستلزم همکاری دولت، بخش خصوصی و نهادهای مدنی است. بعلاوه توانایی رسیدن به وفاق در مورد نحوه رفع چالش ها به عواملی مثل امنیت، توافق های نهادی، ساختارهای مشارکتی، توزیع قدرت و اختیارات و مسئولیت ها و تعیین سطح مناسب احاله اختیارها و مسئولیت ها نیاز دارد بنابراین نیل به توسعه پایداری که وظیفه ضمنی تغییر شکل شیوه اداره کشور، برنامه ریزی و اجرای آن و دستیابی به زمامداری خوب را با خود دارد. بعد سیاسی، به قانون، سیاستگذاری ها، برنامه ریزی، بودجه بندی، نهادسازی، تنوع و تکثرگرایی، احترام به حقوق انسانی و مشارکت مؤثر مردم در تصمیم گیری توجه دارد و به تنظیم وضعیت و شرایط لازم برای تلفیق اهداف مختلفی ایجاد رابطه مبادله بین آنها برای رسیدن به توسعه پایدار می پردازد.

توسعه پایدار اصول و ملاحظاتی هم دارد:

- **عدالت و برابری:** شامل برابری درون نسلی، برابری درون کشوری، برابری جنسیتی، برابری بین کشورها و برابری بین نسلها است
- **اکوسیستم بسیار مهمتر از درک و تصور فعلی است:** کیفیت و کارکردهای اکوسیستمها و خدماتی که اکوسیستمها و محیط طبیعی ارائه می دهند، به مراتب مهمتر از آن چیزی است که در برنامه ریزی توسعه و در تصور عمومی وجود دارد و بیان آنها در قالب واژه های اقتصادی ممکن نیست.
- **مشارکت و وفاق:** مشارکت وسیع در تصمیم گیری یکی از پیش نیازهای توسعه پایدار است و موجب مشروع بودن تصمیمها، برنامه و پشتیبانی در اجرای آنها می شود. مشارکت به نوبه خود یک هدف است و اصل اساسی برابری را برآورده می سازد و می تواند سبب وفاق و حرکت به سوی پایداری شود.
- **مردم محوری:** محور بودن انسانها یک اصل اساسی است که با پارادایم پایداری و فلسفه آن و نیز با اصل مشارکت و وفاق همخوان است.

برنامه جامع ، چرخه‌ای و تلفیقی : فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه پایدار باید با گسترش مداوم همه موارد را در بر گرفته و یک نظام تلفیقی مناسب از همه فعالیت‌های مرتبط ، ضروری و نیز فعالیت‌های کوتاه مدت تا بلند مدت را به وجود آورد. رنامه ریزی توسعه پایدار چرخه‌ای است. این به آن معنا است که کار برنامه‌ریزی یکباره به اتمام نرسد و لذا هیچ ضرورتی برای لحاظ همه موارد ضروری از همان اول نیست و می توان از ساده و کم شروع کرد تا در چرخه‌های بعدی تکمیل شود. در نظر گرفتن افق های زمانی طولانی تر در برنامه ریزی ها ضروری است .

دیدنی سیستمی و کل گرایانه : توسعه پایدار با نگرشهای تک بعدی یا تک عاملی همخوان نیست و به لحاظ تلفیق اهداف مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، و سیاسی توجه ای کل گرایانه دارد و در بررسی پایداری درونی و بیرونی سیستم از دید سیستمی استفاده می‌کند.

ساخت بر روی آنچه که وجود دارد : دلیلی وجود ندارد که همه چیز از ابتدا شروع شود. خاصیت چرخه ای برنامه ریزی توسعه پایدار این است که می توان از یک پایه موجود (مثل یک برنامه در حال اجرا) شروع کرد و در طی چرخه‌ها آنها را کامل کرد.

انعطاف پذیری : انعطاف پذیری، قدرت و ظرفیت یک نظام در حفظ موجودیت خود در مقابل اختلالات و تغییرات بیرونی است. این تغییرات که ممکن است اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی یا سیاسی باشد، دو نوع اثر متفاوت دارند : فشار و ضربه یا شوک . سیستم در صورتی پایدار است که علی رغم وارد آمدن فشار و ضربه یا شوک، توانایی حفظ وضعیت خود را داشته باشد.

استفاده عاقلانه از منابع : به معنای استفاده از منابع تجدید پذیر در حد تجدیدپذیری و رعایت کارایی در مصرف منابع تجدیدناپذیر می باشد. کارایی مصرف منابع نیز به معنای افزایش میزان تولید به ازای واحد مصرف منابع ، کاهش هزینه، کاهش مصرف و باقی گذاشتن مقدار بیشتری از منابع برای نسل‌های آتی و آلودگی و ضایعات کمتر است.

تفکر جهانی و عمل محلی : جهانی اندیشه کن و محلی عمل کن، شعار اصلی توسعه پایدار است و توسعه پایدار جز با توجه واقعی و کافی به مشکلات محلی و حل آن از طریق مشارکت ذینفع‌ها از یکطرف و همکاری‌های بین المللی از طرف دیگر حاصل نمی شود

کنفرانس سران زمین (اولین اجلاس رسمی توسعه پایدار) در سال ۱۹۹۲ برگزار شد و دستور کار ۲۱ با تأکید بر تدوین شاخص‌های توسعه پایدار تصویب شد ؛ سپس گردهمایی سران دولت‌ها در سال ۲۰۰۰ و تصویب مجموعه اهداف توسعه هزاره (شامل ۸ هدف کلی، ۱۸ هدف جزئی و ۴۸ شاخص) برای یک دوره ۲۵ ساله (۲۰۱۵-۱۹۹۰)؛ اتفاق افتاد . **اهداف توسعه پایدار (SDG)** به جای اهداف توسعه هزاره که در پایان سال ۲۰۱۵ منقضی شد، در آگوست سال ۲۰۱۵، با تصویب ۱۹۳ کشور جایگزین شد . این اهداف توسط سازمان ملل تعریف شده‌اند و به عنوان اهداف جهانی از ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار ترویج شده‌اند. ۱۷ هدف اصلی و ۱۶۹ هدف خاص برای آن اهداف اصلی وجود دارد :

۱. **بدون فقر:** به تمام انواع فقر در هر کجا باشد پایان دهیم.
۲. **بدون گرسنگی:** به تمام گرسنگی پایان دهیم، به امنیت غذایی و تغذیه سالم برسیم، و کشاورزی پایدار را ارتقاء دهیم.
۳. **سلامتی مطلوب:** زندگی سالم را تضمین کنیم و برای همه در همه سنین سطح سلامتی را بهبود بخشیم.
۴. **کیفیت آموزش:** آموزش با کیفیت برای همه میسر و مساوی باشد و فرصت‌های یادگیری برای همه در تمام طول عمر فراهم شود.
۵. **برابری جنسی:** به برابری جنسی برسیم و تمامی دختران و زنان قدرتمندتر گردند.
۶. **آب سالم و بهداشت:** آب تصفیه شده و سالم در دسترس همه قرار گیرد و امکانات بهداشتی برای همه فراهم باشد.
۷. **انرژی ارزان و تجدیدپذیر:** دسترسی به منابع انرژی ارزان، مطمئن، پایدار و مدرن برای همه فراهم شود.
۸. **کار و اقتصاد خوب:** رشد اقتصادی پایدار، فراگیر و با ثبات
۹. **زیر ساخت خوب و نوآوری:** ساخت زیر ساختار مقاوم، ارتقای صنعت پایدار و عمومی، و ارائه نوآوری.
۱۰. **کاهش نابرابری:** کاهش نابرابری در کشورها و بین آنها.
۱۱. **شهرها و جوامع پایدار:** شهرها و اقامتگاه‌های بشری را عمومی، امن، مقاوم و پایدار سازیم.
۱۲. **استفاده امن از منابع:** تضمین مصرف پایدار و الگوهای مصرف.
۱۳. **اقدام درباره آب و هوا:** اقدامات فوری برای مبارزه با تغییر آب و هوا و عوارض ناشی از آن.
۱۴. **اقیانوس‌های پایدار:** حفظ و استفاده پایدار از اقیانوس‌ها، دریاها و منابع دریایی برای توسعه پایدار.
۱۵. **استفاده پایدار از زمین:** حفظ، بازیابی و بهبود استفاده پایدار از اکوسیستم‌های خاکی، مدیریت پایدار جنگلها، مبارزه با بیابان‌زایی، متوقف کردن یا معکوس کردن روند تخریب زمین و متوقف کردن روند از دست رفتن تنوع زیستی
۱۶. **صلح و عدالت:** ارتقای جوامع صلح‌آمیز و فراگیر برای توسعه پایدار، فراهم کردن دسترسی به عدالت برای همه و ساخت موسسات کارآ، قابل اعتماد برای همه و در همه سطوح.
۱۷. **همکاری‌ها در توسعه پایدار:** تقویت ابزارهای پیاده‌سازی و احیای همکاری‌های جهانی برای توسعه پایدار.